

Økologisk risikovurdering av grøntanleggsplanter.

Planter som forekommer utenfor sitt naturlige utbredelsesområdet kaller vi fremmede arter. Dette er sammenfallende med mange grøntanleggsplanter vi bruker i parker og beplantninger. De fleste av de fremmede artene utgjør liten eller ingen trussel mot naturmangfoldet. Andre fremmede arter utgjør en stor skade om de sprer seg ut av parken eller rabatten der de står. I Norge er det påvist 2320 fremmede arter og over 100 er vurdert til å ha svært høy økologisk risiko og dermed en sterk negativ effekt på norsk natur.

Statens vegvesen Rapport 387 «oppfølging om lovverk om fremmede skadelige arter» beskriver hvordan Statens vegvesen følger opp lovverket og «Tverrsektoriell nasjonal strategi om fremmede skadelige arter». Dette faktaarket har plukket ut de viktige delene av denne rapporten som omhandler miljørisikovurdering av grøntanleggsplanter.

*Stauder som undervegetasjon i treplanting, i forgrunnen *Alchemilla mollis* som er søknadspliktig. Foto: Kine Skarstein, Svv.*

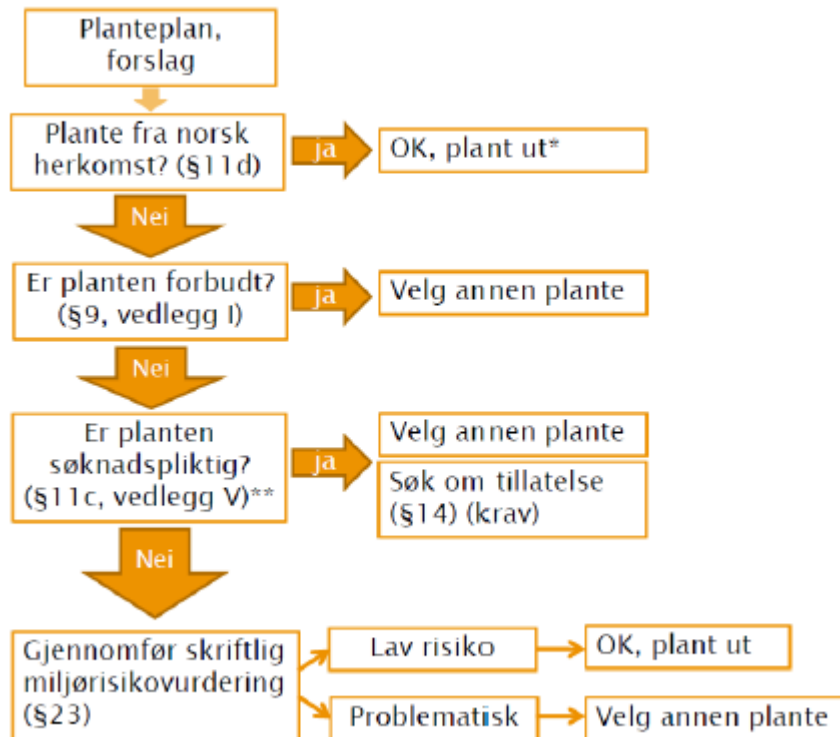
Regelverk:

Naturmangfoldlovens kap. IV, med tilhørende forskrift om fremmede organismer fastsetter rammer for arbeidet med fremmede arter. Miljødirektoratet er myndighet og vil behandle søknader om tillatelse for innførsel og utsetting. Forskriften pålegger oss blant annet å innhente kunnskap om risiko for spredning og får å treffe forebyggende tiltak. Det er tiltaks- og varslingsplikt dersom det oppstår skade/fare for skade på det biologiske mangfoldet. Miljørisikovurdering skal gjennomføres for å avgjøre om det er behov for tiltak mot vektorer og spredningsveier.

Plantevalg:

- Det kreves tillatelse til utsetting av landlevende planter oppført i vedlegg V i forskriften. Dette gjelder for parkanlegg, andre dyrkede områder og transport- og næringsutbyggingsområder.
- Utsetting av ikke-risikovurderte planter som ikke er fra norske bestander-Søknadskravet er utsatt. Miljørisikovurdering kreves for å vurdere om utsetting kan være tilrådelig.
- Arter som er forbudt å innføre, omsette og sette ut, er vist i (§5, §9, jf.vedlegg I og §33.3)
 - Planter i slektene *Berberis*, *Cotoneaster*, *Larburnum*, *Populus*, *Salix* og *Swida* er først forbudt fra 01.01.2021.
 - For *Acer psudoplatanus* gjelder kun kravet ved utsetting utenfor sentrumssoner.
- Forskriften setter krav til at det skal gjennomføres en skriftlig miljørisikovurdering av fremmede arter ved etablering og utvidelse av parkanlegg og transport- og næringsutbyggingsområder.
- Utsetting av fremmede landlevende planter og frø i parkanlegg og transport og næringsutbyggingsområder er unntatt fra det generelle kravet om tillatelse, men det kreves en skriftlig miljørisikovurdering før utsetting/såing. Dette gjelder også for ikke-risikovurderte planter ettersom at søknadsplikten er utsatt.

Flytskjemaet under viser hvordan vi går frem for å vurdere om en plante kan brukes eller ikke.

*Norsk herkomst kan brukes; men det oppfordres likevel til å gjøre miljørisikovurderinger av om arten egner seg i den landsdelen den skal brukes.

**I hht §11c skal arter som ikke er vitenskapelig risikovurdert omsøkes etter gjennomført miljørisikovurdering. MERK; bestemmelsen er ikke enda trådt i kraft.

Miljørisikovurdering

Miljørisikovurderingen av plantevalg og revegeteringsmetode bør gjøres før det utarbeides konkurransegrunnlag for et utbyggingstiltak. Ved behov er det også i denne fasen at det er nødvendig å utarbeide eventuelle søknader for søknadspliktige planter.

Vurderingen skal være skriftlig, den skal Mimes, og være tilgjengelig for Miljødirektoratet ved forespørsel.

Følgende skal inngå i vurderingen:

- De aktuelle plantens spredningsevne
- Risikovurdering for uheldige følger for det biologiske mangfoldet ved utsetting
- Eventuelle forebyggende tiltak (alminnelige krav til aktsomhet §18)

Omfanget tilpasses anleggets størrelse, beliggenhet og hvilke planter som skal benyttes. Vurdering av beliggenhet må ta stilling til om naturen rundt blir truet. Bruk Artsdatabankens fremmedartsbase. Om ikke planten er vurdert der brukes andre kilder som *nobanis.org*, *europa-aliens.org*, *naturstyrelsen.dk*, *eppo.int*, *nonnativespecies.org*, *neobiota.de*.

Forslag til skjema for miljørisikovurdering:

Miljørisikovurdering ved utsetting av fremmede landlevende planter og fro	
Plantenavn	Skriv inn fullt navn, art, underart, frøkilde, kultivar/sort
Opprinnelse	Herkomst, hjemlig / fremmed. Merk at art kan være hjemlig, men frøkilde/sort/kultivar fremmed, eller frøkilde/sort/kultivar kan ha norsk navn, men arten er fremmed, f.eks. serbergran <i>Picea omorika</i> 'Dømmesmoen'
Fremmede arter i Norge – med norsk svarteliste	Er planten kjent problematisk, hvilken risikokategori er den plassert i? Svært høy (SE), høy (HI), potensielt høy (PH), lav (LO) eller ukjent (NK) Bruk evt. også fylkesmannens handlingsplan mot fremmede skadelige arter i det aktuelle fylket. Er ikke planten risikovurdert, brukes andre kilder*
Reproduksjon og spredning	Hvilken spredningsstrategi har planten? Kunnskap om plantens biologi gir indikasjoner om hvilket spredningspotensial den har. <i>Frøspredning:</i> Dyr. Ofte over lengere avstand. Hva slags dyr, fugl, smågnagere eller andre? Vind. Ofte over kortere avstand. Vingede frø kan fly lenger enn de uten vinger. Vann. Over lengere avstand. <i>Vegetativ spredning:</i> Spredningen er lokal, men skjøtsel, graving og flytting av masser fra plantens rotsone kan bidra til spredning over lengre avstand. Over- eller underjordiske jordstengler og formeringsrøtter <i>Stubbekudd:</i> Greinstiklinger eller deler av stengelen <i>Spredning av pollen:</i> Kryssing med stedegne individ av samme art eller nærstående slektninger kan forekomme
Generell miljørisikovurdering	Er planten kjent problematisk? Hvor er den i tilfelle kjent problematisk, på kalkkrik grunn, langs kysten, andre steder? Hvilke naturtyper kan den invadere? Har den spesielle krav til voksested, sol/skygge, jordforhold, annet? Hvilket spredningspotensial har den? Er den en kjent vertsplante for sykdom og skadedyr?
Miljørisikovurdering for det aktuelle prosjektet	Hovedfokus skal være på naturmangfoldet utenfor tiltaksområdet slik at det ikke står i fare for å ta skade eller bli ødelagt av de plantene vi setter ut. Er det faktorer i prosjektet som gjør at den generelle vurderingen ikke gjelder? F.eks. park- eller naturlike omgivelser, avgrensede plantebed, asfalt/bygninger rundt, grøntanlegg og hager i nærheten, viktige naturområder og -verdier tett på, mye fugl- og annet dyreliv, rødlista arter og -naturtyper, vann som spredningsvei osv. Forslag til tekst som kan brukes i vurderingen: Plantene i XXX skal vokse i plantebed eller plantekasser inntil gate og bygninger. Vegetativ formering ved rotutløpere anses derfor som en umulig spredningsmåte. Planter som kan spre seg ved rotutløpere er derfor ikke noe problem i dette prosjektet. XXX (sted) har allerede grøntanlegg med de samme planteslagene (og andre) nær naturverdiene. Genetisk forurensing ved pollinering ansees ikke som noe ytterligere problem enn det som allerede finnes i dag.
Forebyggende tiltak	Kan vi iverksette tiltak som reduserer risikoen for uheldige følger for det stedegne biologiske mangfoldet utplantingen kan medføre? Ut over konstruksjon av bed, kan forebyggende tiltak f.eks. være klipping for å hindre frøsetting, oppsamling av planteavfall og andre spesielle skjøtseltiltak.

Søknad om utsetting av fremmede arter:

Om man ønsker å søke om utsetting av landlevende planter som er oppført i vedlegg 1 søkes det miljødirektoratet ved hjelp av det elektroniske søknadssenteret til Miljødirektoratet.

<https://soknadssenter.miljodirektoratet.no/Soknader/Info.aspx?id=9&soknadsaar=2016&Menyvalg=SOKNADSSENTER>

Det foreligger også en veileder til utfyllingen av søknaden:

https://soknadssenter.miljodirektoratet.no/Dokumenter/Veiledere/Veileder_FO_v2.pdf